

בירור הלכה: מלמד תינוקות שכתב שם ה' על הלוח

מלמד תינוקות ירא שמים וחזר לדבר ה', כתוב פסוקים על הלוח לשם לימוד. ולדאכון לבו הסich דעתו בכתיבת הפסוקים וכותב שם הו"ה על הלוח. ונתעוררה השאלה איך לנוהג באזוחו לוח, שכותב בו אחד מן השמות שאינם נמחקים. מדי יום ויום מוחקים את הלוחות ע"י משרת נכרי, ונסתפקו, האם חיברים למנווע את הנכרי מלשפש את הלוח ההוא, מدين גרם מהיקת השם. ונגע בכמה סוגיות הקשורות בקשר לשאלת זו.

א. איסור מהיקת השם

אללה סחכים והמשפיטים אשר תשמרין לעשות בא"ר אין אשר נמן ה'. אלוקי אבפטיך לך לרשותה כל קב"ים אשר אתם חיים על הארץ. אבד תאבדון את כל הקטנות אשר עבדו שם הגויים אשר אתם ירשים אותם את אללה יתם על קדרים קדרים ועל הגבעות ומתחת כל עץ רענן. וננטצחים את מזבחיהם ושברכם את מאביהם ואשריהם תשרפו באש ופסילו אללה יתם תגדעון ואברכם את שמם מן המקומות ההוא. לא תעשין כן לה' אלוקיכם (דברים פ"ב א'-ד').

דרשו חז"ל בסנהדרין (נו). ובמכות (כב), אזהרה לМОוחק את השם מרכטיב ואבדתם את שמו, לא תעשין כן לה' אלוקיכם. ודרשה זו הובאה להל' ברמב"ם פ"ו מהל' יסודי התורה, כל המאבד שם מן השמות הקדושים הטהורים שנקרא בהן הקדוש ברוך הוא, לוקה מן התורה, שהוא הוא אומר בעבודה זרה, ואבדתם את שם וכיו' לא תעשין כן לה' אלוקיכם. ובה"ב (שם) כתוב ושבעה שמות הן, השם הנכתב יוד הاء ואו הاء, והוא השם המפורש, או הנכתב אלף דאלד נון יוד, ואל, ואלה, ואלהו, ואלהים, ואהיה, ושדי, וצבאות. כל המוחק אפילו אותן אחת משבעה שמות אלו, לוקה.

וזיל החינוך (מצווה תל"ז) שלא נאבד ונמחה הדברים שם הקדוש ברוך הוא נקרא עליהם, כגון בית המקדש וספריו הקודש ושמותיו היקרים ברוך הוא, ועל כל זה נאמר, לא תשען כן לה' אלקיכם, אחר שקדם המצויה לאבד Ubodah zora ולחמות שמה ולהרשות בתיה ומצוותיה כולם,منع ואמר לא תשען כן לה' אלקיכם. ובסוף מסכת מכות אמרו זכרונם לברכה, מי ששרף עצי הקודש לוקה, ואזהרתיה מואבדתם את שם גורו לא תשען כן גורו, וכמו כן אמרו שם, שהמוחך את השם לוקה, ואזהרתיה מזהה הכתוב עצמו. שורש המצויה נגלה, כי בגשת בני ישראל אל הקודש באימה ברחת בזיע, מתוך כך יכנסו לבם הפחד והיראהגדולה אל השם ברוך הוא עכ"ל.

נסתפקו המנ"ח (מצווה תל"ז) והברכ"י (י"ד ס"י רע"ז אות כ"ד) בשם הכתוב שלא לשמה, האם יש בה משום מחיקת השם אם לאו. ר"ל האם צריך כתיבת השם לשמה דוקא בס"ת כדמבוואר בגייטין (נד:), או דכל שלא נתכוון בכתיבת השם, לשם קדושת השם, לית בשם הכתוב שם שמי של קדושה, ואם מהקה אינו לוקה¹ (עי' שד"ח ח"ד כליל י"ב שהאריך בזוה). ותמה המנ"ח, למה לא יתחייב בשם הכתוב שלא לשמה, הרי נצטווינו לאבד שם ע"ז, ואין חילוק בין שנעשה לשם ע"ז או שנעשה סתם, דמ"מ מצוים אנו לאבד שם וזכרם. ומאי שנא

¹ וראוי לציין דברי השד"ח (ח"ד כליל י"ב אות ג') שהביא בשם גאון אחד, דכל שנכתב בשם בצעע ולא בדיו, לית בה משום איסור מחיקת השם. והטעם, רבס"ת תפילין ומזויה, צריך שתהא הכתיבה דוקא בדיו, ואיסור לא תשען כן לה' אלקיכם, אינו אלא בכתב הנכתב בדיו, דרכוי חשב כתיבה, אבל כתב את השם בצעע ולא בדיו, מותר למחקו ואני בכך כלום! ומלאה התימא בדבריו, יוצא נ"מ לדינא, שאם היה השם כתוב על הניר ולא על הקלף, לית בה איסור מחיקת כללו? והדברים מפליים!? וכע"ז נסתפק בזוע אמרת (ס"י ק"כ) דאפשר דליך איסור מחיקת השם בשמות הכתובים בלשון לע"ז. דמהחר שאין השם ההוא חשוב כשם לעניין כתיבת סת"ם, אפשר דלית בה איסור מחיקה.

ויסוד הסברא הנ"ל תמה, דהא פסק הרמב"ם בפ"ו מהל' יטוה"ת, המוחך את השם הכתוב בחיקקה, לוקה, וע"כ, דלאו דלא תשען כן לא קשור להקשר כתיבת דס"ת כלל, דמ"מ מחייב. וכ"כ מן החת"ס בתשרי (חו"ד ס"י רג"ו) וזיל, ולענין קדושת השם, אין חילוק אפיילו נכתב בכל צבע אסור למחקו, דהחתם לא כתיב וכתחבם דנילך כתיבה בדיו, אלא לא תשען כן לה' אלקיכם כתיב, וע"ז הנכתב בכל צבע, מ"ע מה"ת לאבדו וכו'.

לענין איסור מהיקת השם, שכל פרטיו הדרינים ודקדוקיהם, מקורים מאיבוד ע"ז, ויתכן שהלאו, בכל עניין נכתב. ולהלן,U עליה מדברי הפסוקים, ג' שיטות כדלהלן. א) חיבור בה משום מהיקת השם ולוקה עליה מה"ת, ב) אסור למחוק אבל איןנו לוקה, ובמקרה צורך גדול שרי, ג) לית בה משום מוחק כלל, דכל שלא נתקdash בקדושת השם אין בה קדושה כלל (כן ממשמע מדברי הש"ך ליו"ד סי' רע"ו).

ב. גורם מהיקת השם

איתא בשבת (כב:) עושין מהיצה בכלים ריקנים ובמלאים שאין דרכן להשתברר וכו', ורמי דרבי יוסי אדרבי יוסי דתניא הרי שהיה שם כתוב לו על בשרו הרי זה לא ירחוין, ולא יסוך, ולא יעמוד במקום הטינופת, נזדמנה לו טבילה של מצוה, כורך עליה גמי ויורד וטובל. רבי יוסי אומר לעולם יורד וטובל כדרכו, ובלבב שלא ישפשף. שאני התם דאמר קרא ואבדתם את שםן המוקם ההוא לא תעשון כן לה' אלהיכם, עשייה הוא דאסור גרמא שרי. אי הכא, הכא נמי כתיב לא העשה [כל] מלאכה, עשייה הוא דאסור גרמא שרי? מתוں שאדם בהול על ממוני אישראל היה לכבוי וכו'. והיינו טעמי יהו דרבנן דקסברני אסור לעמוד בפני השם ערום. מכל דרוי סבר מותר לעמוד בפני השם ערום? דמנח ידיה עילויה. לרבות נמי דמנח ידיה עילויה? זימנין דמשתלי וشكיל ליה.² ומבואר מדברי הגמ', דלכו"ע גרמא שרי, וחיבורו הוכמים לטבול בבדיקה גמי מפני שאסור לעמוד בפני השם ערום.

וכע"ז מבואר ביוםא (פח). הרי שהיה שם כתוב על בשרו הרי"ז לא ירחוין ולא יסוך ולא יעמוד במקומות הטינופת, נזדמנה לו טבילה מצוה כורך עליו גמי ויורד וטובל. רבי יוסי אומר יורד וטובל כדרכו ובלבב שלא ישפשף. ופרש"י (שם) בד"ה לא ירחוין, שלא ימחוק את השם. ותמה עליו בתוס' ישנים, מסוגיא דשבת הנ"ל, דמובואר שהטהעם ולא

² ובשפת אמרת כתוב להוכיח מדברי הגמ', דאפשרו שם הכתוב שלא לשמה נכלל באיסור מהיקת השם. דהא הכא, השם כתוב על בשרו ולא על הקlef, ולא דוקא בדיו, ומ"מ פשיטה ליה להש"ס דאיסור מהיקת השם נוהג בה, וכותב דק"ו הדברים בדכתב בקלף ובדיו ושלא לשמה, דనכל בכל איסור מהיקת השם!

ירחוץ, מפני שאסור לעמוד כנגד השם ערום, דלא יראה בך ערות דבר כתיב, אבל משומן לא תעשון, לא אסרין מהיקה ע"י גרמא. וא"כ צ"ב במא שפרש"י דהטעם שלא יರחוץ ולא יטוך, משומן דחיישין לאיסור מהיקת השם ? ! ובשו"ת נוב"י (תנינא או"ח סי' י"ז) כתוב בן המחבר, דעת"פ דלמסק הגמ' גרמא במחיקת השם שרי לכט"ע, אפשר, שלא קשיי אלא במקומות מצוה, כגון לטבילה מצוה וכדו', אבל לדבר הרשות אפילו ע"י גרמא אסור מדין בזיהו השם³. והביא ראה לדבריו מדברי רש"י הנ"ל. דהא לדעת התוס' ישנים שהכל מפני שאסור לעמוד לפני השם ערום, צ"ב, למה הוצרך הגמ' לכתוב ברישא "לא ירחוץ ולא יטוך", הוליל "אסור לפשוט בגדיו כנגד השם, מפני שאסור לעמוד בפני השם ערום"? ומה בא הרישא לאשמעין? ! ועל כן פרש"י דעתם שלא ירחוץ ולא יטוך מפני איסור מהיקת השם הוא, ואע"פ דהטעם שלא ירחוץ ולא יטוך פאת איסור מהיקת השם הוא, וכך גרמא אסור. ותמה על זה בחשך שלמה לויומא ח: (הוא"ד בהערות לתשרי נוב"ז) דהא פשיטה דלכט"ע אסור לרוחוץ ולטוך, דכה"ג חשוב כאילו מוחק בידים, ולא כמוחק ע"י גרמא, ובזה סתר כל ראיית הנוב"ז מדברי רש"י הנ"ל.

ולענין הלכה, בעמודי בזה הורוי לי מו"ר הגר"א וייס שליט"א, שלא קייל' כחדשו של הנוב"ז והחו"א, והעיקר להל' דגורם מהיקת השם מותר אפילו לדבר הרשות. והויסיף על זה אבי מו"ר, ואיפילו לדעת המהמירים שלא הותר גרים מהיקה אלא במקומות מצוה, בנידור"ד מקום מצוה חשיבא, דשפושף הלוח ע"י הנכרי, לצורך ת"ת של החשב"ר הוא. ואפשר לומר, דבנידור"ד לכט"ע שרי⁴.

ג. מוחק שלא בדרך השחתה

עוד שמעתי ממו"ר הגר"א וייס, שלפני כמה חודשים נתעורה שאלה מאי עצובה בקשר לסוגיא זו. היה בחור שהוציאו מכותלי היישיבה, וחורה אףו בישיבה ההיא, ואחר يوم או יומיים חזר באותו

³ ובס"כ החזו"א למ"ס ידים (ס"י ח' ס"ק י"ז).

⁴ ע"י מש"כ בזה אבי מו"ר בספר מפניי הרב (עמ' רמ"ח) והדברים צ"ע להל'.

ביהמ"ד, וכותב שם הו"ה על הכריכה של כל הסתם של הש"ס שבביהמ"ד, באופן שאפשר להשתמש בהם הספרים בלבד לפרק את אותיות השם, כל פעם שייפתחו את הספר. האם יש בפתחת הספרים משום איסור מוחק את השם אם לאו. ונפשם בשאלתם, האם חייבים לשלם סכום כסף גדול ולטרוח הרבה, כדי לחזור את חורי הדפים, או שיכולים להשתמש בהם כרגיל.

ראשית כל, יש לדון באותיות הכתובות על כריכות של הספרים, לעניין מוחק בשבת. הנה כתב המג"א (ס"י ש"מ סק"ז) ודרעת הרמ"א להקל, ולית בה משום מוחק כלל. ובשו"ע הגרא"ז כתב שהמנגаг להקל כדעת הרמ"א. אמן הלבוש כתוב דקרווב הדבר שהיה חייב חטא, וכן נקט המג"א, וכ"פ בשעה"צ בשם החמי אדם, במקומו שאין צורך כ"כ, אין להחشم בספר שכותוב בה אותיות בחורי הדפין. ובמשנ"ב שם (ס"ק י"ז) ביאר סברת המתירם, דמאחר שיש ספר זו עומד להפתח ולחשוג בשבת, הוא כדلت העשויה לפתוח ולסגור, דפסיטה דלית בה משום בונה וסותר בשבת. אמן הרמ"א בעצמו בתשוי' ביאר טעם אחר להיתירה. ותר"ד דכל קידוב וריחוק אותיות זה מזה לא נחשב כתיבבה ומחייב כלל, דמחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי (עפ"ד הגמ' שבת קד:). וכותב הרמ"א שאין לדמות נידרא"ד לחומרת המהרא"ם מרווטנברג בדין חתיכת עוגה שיש עליה אותיות בשבת, דהתם מאבד את הכתב מן העולם לגמרי, שהרי עומד לאכול את העוגה תיקף ומיד, ולא נחשב כריחוק אותיות בכלל, אבל הכא, שאינו אלא מרוחק או מקרוב אותיות, אין להושם משום מלאכת מוחק כלל! ונמצא לפ"ד הרמ"א, שאם דעתו לחזור העוגה ולא לאכול אותו חתיכה בשבת, שרי לחזור אפילו לדעת המהרא"ם מרווטנברג! ומהשנ"ב הביא בשם הרגמ"ר, דaphaelו נתקוון לאכול העוגה מיד, הכל שרי, אבל מהגרא"ז, אין כוונתו למוחק כלל⁵. העולה מכל הניל, אבל שא"א לו בעניין אחר

⁵ ועי' שו"ת אבני"ז (ס"י ר"י) שדחה ראיית הרמ"א מסוגיא הנ"ל. וע"ע חז"א לא"ח (ס"י ס"א סק"ב).

⁶ וכע"ז כתבו האח' לעניין מהיקת השם, שהכל תלוי בכוונה, אכן"פ שגורם מהיקת השם מותר, אם כל כוונתו למוחק את השם, בתר מחשבה אולין, ואסור אפילו ע"ז גרמא (עי' שד"ח סוף ח"ה בק"ר) באර בשדי שהביא מכתב מהגרא"ר אליעזר גורדון מטעלן!)!

המנagger להקל בשבת, מאחר שאינו כ"כ ברור שיש איסור מוחק בשבת בכח"ג כלל⁷.

ויש לעיין בעניין פתיחת הספר שם ה' כתוב על חודי הדפין. דהנה פסק הרמב"ם בפ"ז מהל' יסודי התורה ה"א, כל המאבד שם מן השמות הקדושים הטהורים שנקרו בהן הקדוש ברוך הוא, לוקה מן התורה, שהרי הוא אומר בעבודה זרה, ואיבדתם את שם וכיו' לא תעשון כן לה' אלוהיכם. ובזה"ז פסק, הסתור אפילו אבן אחת דרך השחתה מן המזבח, או מן ההיכל, או משאר העוזרה לוקה, שנאמר בעבודה זרה, כי את מזבחות תיתזען וכותבו לא תעשון כן לה' אלוהיכם. וכן השורף עצי הקדש דרך השחתה לוקה, שנאמר ואשריהם תשופון באש, לא תעשון כן לה' אלוהיכם עכ"ל הרמב"ם. ומדקדוק לשונו משמע, דיליכא איסור סתרית אבן או שורף עצי הקדש אלא בעושה כן דרך השחתה, ומדסתם ולא פירש גבי איסור מחיקת השם, משמע דאפילו بلا נחכוון להשחית, קעבר באיסור מחיקת השם. אמנם במנ"ח כתוב דמאחר שכולם כוללים בפסק אחד, אין לחלק ביניהם במחות האיסור, ופשיטה ליה לדעתה הרמב"ם לא מיחייבআ"כ מחק את השם בדרך השחתה, אבל כל שמחק שלא לשם השחתה שרי (וכבר קדמו בזה בשוו"ת תשב"ץ ח"א סי' ב).

ומצאה גודלה מצאתי, בתשו' הרמ"א (ס"י ק' ס"ק י') וז"ל ושאלת בתשובה רב הא, דכתב על מי שנשבע לגרש את אשתו, דחייב לגרשה. וכותב זו"ל, אי קשיא הא דאמירין גבי סוטה וכותב ומה, ורק"ז לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורהשמי שנכתב בקדושה ימחה על המים. הא לא קשיא דהא מוציא מידי ספק ומידי אסורה, אבל הכא דאמר רחמנא לא תsha. והקשית א"כ איך למד אחיתופל במכות (יא). וסוכה (נג). ק"ז מזה לזרוק השם על התהום, דשאני הכא דבא להוציא אידי ספק וכיו' משא"כ גבי תהום. ואם יועיל טעמא שהיה לצורך כל העולם, מ"מ לא נלמד זה מק"ז וכו'. הנה הוה

⁷ ובנידור ייש להסתפק, דלפ"ד המשנ"ב ודעימיה, דהטעם להתר דפתיחה הספר בשבת, מפני שריך תשמשו בכך, לא מצינו יותר של דרך תשמשו באיסור מחיקת השם. אמנם לפ"ד הרמ"א, שלא נחשב כמעשה מהיקה כלל, דמהוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי, הה"ג לעניין מחיקת השם שלא נחשב כמעשה מהיקה כלל ומותר.

מצינה לתרוצץ לך וכוכו. אבל לא אתרץ בשינוי דחיקי, ואכתוב לך האמת בפי' דברי רב האי לדעתינו. זהה, כי אני אקשה לך מאי קאמר דהחתם בא להוציא מידי ספק ומידי איסורא, דמ"מ למה לא צותה ה תורה שיגרש כל אדם את אשתו הסוטה ולא יבוא אח"כ עלייה, ומאי זה איסור בא להוציא שצotta ה תורה למחרות את שם הקדוש. אלא נ"ל דה"ק, מאחר שבא להוציא מידי ספק ומידי איסורא, אין זה בכלל איסור מחיקת השם, שאנו לומדים ממה שכטב ואבדתם את שם לא העשה כן לה' אלהיכם. ולכן אינו אסור רק כשבועשים דרך מחיקה ודרכ אבידה להשם, אבל כשאנו עושין זה לשום צורך ותיקון شيء. הלא ידוע לך מהלכות כתיבת ס"ת ותפלין אם נפל טפת דיון על השם דמותר למחקו כדי לתקן והה בכואן⁸. וא"כ למד אחיתופל ק"ו יפה, מה לצורך תיקון קטן לא מקרי מחיקה ושרי, לצורך תיקון כל העולם לא כ"ש. ולכן קאמר רב האי גאון שאין למוד איסור שבועת שוא מענין מחיקת השם, DMAIOR שבא להוציא מידי ספק וכוכו לא עוברין שום עבירה כי זהו תיקון, משא"כ בענין שבועת שוא. זהו הנ"ל בזה והוא אמת ויציב עכ"ל הרמ"א בתשו'.

בשאלת זו פסק מו"ר הגרא"א וייס, דכל שהוא מוחק שלא כדרכ החשחה, לדעתו לא קעבר על האיסור ולא Kmehiyib משום מחיקת השם (עי' בית יוסף ליו"ד סי' רע"ז). ואפילה לדעת האוסרים לרחק אותן בכריכות הספרים בשבת, אפשר דעתך זה אלא לעניין שבת בלבד, אבל לעניין איסור מחיקת השם, לא Kmehiyib אלא אם מחק בדרך השחתה, DMAIOR האיסור מדקתייך ואבדתם את שם מן המקום ההוא, ומכאן, דכל שאינו מוחק בדרך השחתה מותר.

ד. לסוד את השם בסיד

שוב אירע מעשה שליד צער כתוב אחד מן השמות שאינם נמחקים על כותלי בית הכסא שבבית הספר ר"ל. וננתעוררה השאלה מה לעשות,

⁸ שוב העירוני אבי מורה, שהגיריד"ס ז"ל (בשיעוריהם ע"ס שבועות לה:) חילק לומר דרך מותר למחוק תיבות מן הס"ת ע"מ לתקן את הכלש הס"ת. אבל למחוק אותן מן השם ע"מ לתקן הס"ת, הרי אין התיקון בדבר הנמחק אלא בדבר אחר, וככה"ג לא מיקרי ע"מ לתקן. ולעולם ס"ל דמחיקת השם אפילו שלא כדרכ השחתה אסור, דכל שאינו לשם תיקון, דרך השחתה מיקרי.

האם ימחקו את השם שלא יהיה השם רואה את הערויה, או שיישאר השם במקומו, ולעולם לא ישתמשו בחדר ההוא.

פסק מורי הגר"א ויס, דבכה"ג יש לכסות את השם בסיד, שזה יותר קל למוחק את השם בפועל. והואichi בשדי חמד (ח"ד מערכ' המ"ט כליל י"ב אות ג') שהאריך בזה, וככתב דבسد את השם בסיד, י"א דלית בה משום מחיקה כלל, דיינו אלא כיוסי וחיפוי בעלמא, וו"א דסד הווי מחיקה גמורה, ולאחר מכן, הסיד ישרוף את השם, ולא הווי כיוסי בעלמא. והביאו ראייה מהא דמבואר בסוטה (לה). שכתבו את התורה על האבניים ואח"כ סדו אותם בסיד, וע"כ דליכא משום מחיקת השם בסיד ע"ג השם. אך כתבו דיש לדחות דחתם לא הייתה אלא הוראת שעה, וליכא למליף מינה לדורות.

ה. גرم מחיקה ונכרי אדעתא דנפשיה קעביד

נעסוק קצת בעניין אמרה לנכרי בשבת, ובשאר איסורים, והאם יש מקום לומר שהנכרי יכול למוחק את השם עבור/israel, נכרי אדעתא דנפשיה קעביד.

מצינו בראשונים כמה טעמי לאיסור אמרה לנכרי בשבת. זול' הרמב"ם בפ"ז מהל' שבת ה"א, אסור לומר לוגי, לעשות לנו מלאכה בשבת אף על פי שאינו מצווה על השבת, ואף על פי שאמר לו מקודם השבת, ואף על פי שאינו צריך לאותה מלאכה, אלא לאחר השבת, ודבר זה, איסورو בדברי סופרים, כדי שלא תהיה שבת קלה בעיניהם, ויבאו לעשות בעצמן. וברש"י למס' שבת (קנגן). מצינו טעם אחר לאיסור זה, משום שנעשה הנכרי כשלוחו⁹. וברש"י לע"ז (טז). כתוב טעם שלישי, מדרチיב למזוֹחַ פְּצָץ ודבר דבר¹⁰.

ובב"מ (צ). איבעיא להו שיאמר אדם לנכרי חסום פרתי ודוש בה. מי אמרין כי אמרין אמרה לנכרי שבת, הני מיili לעניין שבת

⁹ עי' שורית חת"ס (חאו"ח סי' פ"ד) שתמהה עלייו, שלא שיך שליחות באיסורי שבת, דט"ס הקפידה תורה על שביתת/israel, והרי שבת.

¹⁰ עי' קוב"ש למס' ביצה (אות מ"ט) שפלפל בזה.

דאיסור סקילה אבל חסימה דאיסור לאו לא, או דלמא לא שנה. ולמס'ק' מבואר שם לפि רוב הראשונים, דאיסור אמרה לנכרי נהוג בין באיסורי שבת ובין בשאר איסורי תורה¹¹.

והנה לסבירת הרמב"ם, דהטעם שאיסרו אמרה לנכרי בשבת כדי שלא תהיה שבת קלה בענייהן, ויבאו לעשות באותו זמן הוא, יש לומר, דהה"ג לענין שאר איסורי תורה, דחששו חכמים שמא יבא לעשות בעצמו והוא קל בעניין העם, ומושר"ה מובן היטב מה שאיסרו חכמים בשאר איסורים, אפילו ע"י אמרה לעכו"ם (כן מבואר בשו"ע הרב סי' רמ"ג ס"א). וכן לדעת רשי"י בשבת הנ"ל, דמפני שנעשה כשלוחו, הרי בשאר איסורי תורה נמי יש לחוש ממשום שנעשה כשלוחו. ופשיטה דלפי הטעם שכתב רשי"י לע"ז, דאיסור אמרה לעכו"ם בשבת ממשום בדבר דבר הוא, לא שייך לסוגין כלל:

ואף דמובואר בשו"ע חוי"מ (סי' קפ"ח ס"א) דאין העכו"ם נעשה שליח לדבר מהדברים שבועלם. ולכארה זה סותר לדברי רשי"י במא' שבת הנ"ל, דמה שייך איסור אמרה לנכרי ממשום שנעשה כשלוחו, הלא אין שליחות לעכו"ם כלל? ! אכן יש לומר דרש"י לשיטתו אדיל דעת ליפוי מסקנת הסוגיא דב"מ פרק איזהו נשך (עא), דיש שליחות לנכרי לחומרא מדרבנן¹². ונמצא דבריו מכוונים, דמהחר דקי"ל להלן דיש שליחות לנכרי לחומרא מדרבנן, יכול להיות שכל טעם איסור אמרה לנכרי, ממשום שנעשה כשלוחו הוא.

¹¹ מבואר בדברי הרמב"ם (פ"א מהל' כלאים ה"ג), דאיסור אמרה לנכרי אינו אלא לענין שבת ולהני תרי דמובואר בಗמ' ב"מ הנ"ל (חומר פורה, וסירוט). אבל בשאר איסורים לא גוזר חכמים איסור אמרה לנכרי (ע"י מש"כ בזה אבי מ"ר בספר גינת אגוז סי' כ"ה).

¹² ועיי"ש בתוד"ה כגן, שכתו, דלפי מסקנת הסוגיא, קי"ל דאין שליחות לנכרי אפילו לחומרא. וסיימו התוס' דמתוך פירוש הקונ' והר"ח משמע, דיש שליחות לנכרי לחומרא. ובטור ינו"ד (סי' קס"ח - קס"ט) כתוב דמסקנת הרא"ש הכר"ת, ובב"י שם תמה עליון, עי"ש. ובשו"ע יוז"ד (סי' קס"ח – קס"ט, סע"י ו' וברמ"א שם סע"י ט') פסק לדינה כדעת רשי"י, דיש שליחות לנכרי לחומרא מדרבנן, אמן ברמ"א הביא דיש מקילין הכר"ת, והעיקר כסברא הראשונה, ובמוקם שנהגו להקל אין למחות בידם. ועיי"ש ברע"א שהביא קרי השעה"מ דaphaelו למ"ד אין שליחות לנכרי, מ"מ יהא אסור בסוגיא דריבית שם, מטעם אמרה לנכרי, כدمצינו בב"מ (צ): ?!

ועי"ש עוד בנטיה"מ (סק"א) שכ' דלעומם אמרין נカリ אדעתא דנפשיה קביד ולא נתפס כשלוחו כלל, אבל פועל שאינו. בבעיטה הפועל אפילו בפועל נカリ, אמרין ידו כידה. והאח' נחלקו עלייו זהה, וכתחבו דאפילו פועל, אדעתה דנפשיה קעביד ולא נחשב ידו כידה.

הנוגע לעניינו, לדעת רוב הראשונים דאמירה לעכו"ם אסור מדרבן בכח'ת כולה, נואה אסור לישראל למצוות לנカリ בפירוש שימחק את השם, או משום דחייבין שהוא איסור זה קל בעניינו, או משום דעתה כשלוחו, וכאמור). ואם לא צוה הבעה"ב לפועל בפירוש, לדעת הנטיה"מ, יש לחוש טפי בפועל, דسو"ס יד פועל כדי בעה"ב. אבל לדעת שאר האחרונים, כל שלא צוה לפועל בפירוש, אין לחוש, נカリ אדעתה דנפשיה קעביד. ובנידוד הרי הבעה"ב לא צוה לפועל הנカリ בפירוש שישפesh וימחק את השם, אלא ביקש ממנו לפני הרבה שנים, שmedi يوم ביום ימחוק את כל הלוחות שבביה"ס, ובכח"ג יש לצד דליך למחיש לאיסור אמירה לנカリ כלל, דسو"ס לא צוה בעה"ב על מעשה מיחה זו כלל.

ג. מוחק אחר מוחק

למעשה, השאלה התקדמה קצר. לאחר כמה ימים שפלפו הרבנים בנושא זהה באותו בית הספר, מצאו, דחודו של הה"א נמחקה, ושוב לא היה כתוב על הלוח שם הי"ה אלא היי"ר. ושוב נתעورو, האם מותר להם למחוק את אותיות השם שנשארו שם על הלוח, או דמאחר שבתחילתה נתקדש כל השם בקדושת השם, אסור למחוק אפילו אותן אחת מן השם שנשאר.

הנה מבואר ברמב"ם הל' יסוה"ת (שם) שאפילו מוחק אותן אחת מן השם, לוכה. ולא מיביעא, דבמחלוקת אחת מן השם, עי"ז אינו נקרה כאחד מן השמות, כה"ג פשיטה דלוכה. אבל חידש הרמב"ם, דאפילו מוחק אותן אחת, ועודין נשאר שם אחר במקומו, מ"מ לוכה, דسو"ס מוחק את השם שהיא רשום מתחילה (עי' בטדור, בב"י, ובכ"ס"מ שם). וכותב המנ"ח (מצווה תל"ז אותן ז'), שאם כבר נמחקה אותן מן השם, ובא להה ומוחק אותן שנייה, נראה לו דפטור, כיון שכבר נתקלקל השם.

ועי"ש שהק' מהא דמובואר במס' שבת (קיא). הכל מודים במחמץ אחר מחמץ שהוא חייב שנאמר לא תappa חמץ לא תעשה חמץ,

במסגרת אחר מסגרת שהוא חייב שנאמר ומעוך וכחות ונתקוק וכרכות, אם על כרות חייב על נתוק לא כל שכן וכו'. ופרש"י שם בר"ה הכל מודים,داع"פ שנחלקו בבעור שאחزو דם אי מקיזין או אין מקיזין, דהוי מטיל מום בבעל מום ואייכא לאמן דרשוי להקייז ולעשות בו מום, מודין הם במבחן מנהה אחר מהמצזז, שככל עשיותיה של מנהה נאסרו בחימוץ. וכותב רשי"ד רהטעם, מפני שאפייה בכל היתה, ולמה יצאת, להקיש אליה, מה אפייה מיוחדת שהיא מעשה וחיבין עליה בפני עצמה נו'. והכל מודים שאם לשוה הרשות בחימוץ ובאו השני וערכה בחימוץ והשלישי אפהא כולם חיבין עכ"ל. וצריך להבין, Mai שנא מוחק אחד מוחק דלא קמחייב? ובמנ"ח (שם) כתוב דהחתם שאני דאייכא קראי לאסור, אבל הכא דלייכא קראי, מי יימר דמחייב משום מוחק, דס"ס לא מחק את השם! שוב נסתפק, דאפשר דאיסורה מיהא אייכא, ומלה קא הוא דלא לקי. והביא, שכבר קידמו בזה השלט"ג לשבועות (לה:), וצדד להקל, דלייכא משום מחיקה, כל שכבר נמחק חלק מן השם, ואינו נקרא עוד בשם שאינו נמחק, דנארדה כל הקודשה ע"י המיחה הראשונה.

ז. הלכה למעשה

בסיומו של דבר, רבני היישבה, חתכו את הלווח, וקבעו אותו, באופן שהتلמידים יראו וילמדו חומרה כותב ומוחק שם ה', ושילמדו מכל המעשה הזה כמה חמור אצלנו יראתו יתרך.

ויש להעיר, דלכארה לא יתכן לחנק את הילדים בחינוך שאינו כפי ההלכה הבורורה¹³. וכאן שיש הרoba על מה לסמן למוחק את השם ע"י הנכרי, וגורם מחיקת השם מותר לכ"ע במקומות מצוה, והלא תית דתשכ"ר מצוה גדולה וחביבה לנו עד למאד. וכבר ידוע שבכל חומרה יש לחוש שלא תביא לידי קולא, וחומרה כזו מפסידה את היישבה, ובפרט בישיבה שמשמעותה ממון הציבור הוא, ואולי אין זה מן הנכון שיחליטו להחמיר בממוןם של הציבור.

¹³ וכבר ידועים דברי הריטב"א ריש מס' סוכה (ב:) בענין זה. והשווה מש"כ בזה מהן הגרם"פ בתשו' אגר"מ (יו"ד ח"א סימן קל"ז, וברא"ה ח"ה ס"כ).